

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито значення молодіжної участі в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розглянуто поняття «участь» та її рівні. Автором доведено, що волонтерська діяльність є складовою молодіжної участі. За результатами дослідження сучасного стану молодіжної участі у волонтерській діяльності рекомендовано більше уваги приділяти розробленню та реалізації різноманітних проєктів.

Ключові слова: *участь, молодіжна участь, волонтерська діяльність, розвиток молодіжної участі.*

На всіх етапах суспільного розвитку молоде покоління брало участь у суспільно важливих справах. Сьогодні молодим людям належить реалізовувати започатковані реформи та розвинути їх до рівня системних соціально-економічних перетворень. Відтак, держава, визначаючи шляхи становлення і розвитку суспільства, орієнтується передусім на молодь, чий потенціал і знання можуть стати запорукою її прогресивного розвитку.

Про важливість участі молоді у суспільних процесах наголошувало багато вітчизняних та зарубіжних учених, мислителів та державних діячів. Зокрема, видатний український учений та державотворець М. Грушевський зазначав, що одним із головних завдань національного відродження України є виховання молодого покоління, національної інтелігенції як творчого начала, рушія духовного поступу. Учений стверджував, що молодь — це майбутнє нації, і саме їй відведена вирішальна роль у справі духовного оновлення, привнесення в українське життя інтелігентності, принциповості, ідейності. Коли молодь «...сильна, жива, енергійна, криє в собі задатки будучої плідної і творчої діяльності — вона мусить до певної міри виколоватися із старих протертих, проїжджених доріг», — підкреслював М. Грушевський [2, с. 230].

У сучасних нормативно-правових актах державного і місцевого рівнів поряд з терміном «участь молоді» широко використовується поняття «залучення молоді». Зокрема, у постанові Кабінету Міністрів України «Про утворення Молодіжної ради» (20 червня 2012 р.) зазначено, що завдання Ради полягає у сприянні залученню молоді до вирішення питань соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства.

У Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 р.) одним із основних завдань державної молодіжної політики є залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України [1].

У Стратегії розвитку державної молодіжної політики до 2020 року (27 вересня 2013 р.) визначено, що одним із завдань є забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики через залучення молоді до роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; громадських об'єднань, що представляють її інтереси, та волонтерській діяльності [4].

Діяльність молодіжних волонтерських груп, незалежно від типу організації, у якій вони функціонують, здійснюється в інформаційно-просвітницькому, профілактичному, реабілітаційному, рекреативному, соціально-рекламному, соціально-побутовому, охоронно-захисному та фандрайзинговому напрямках. Популярними також є такі напрями діяльності волонтерів, як охорона здоров'я, збереження історичної та культурної спадщини, охорона навколишнього середовища.

Ураховуючи різноманітність напрямів волонтерської діяльності та її актуальність серед дітей та молоді, волонтерство визнано важливою складовою молодіжної участі. Допомогаючи іншим, молоді люди стають упевненими у своїх силах, здібностях, опановують нові навички та встановлюють нові соціальні зв'язки.

Основні аспекти молодіжної участі перебувають у полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, зокрема Г. Лактіонової, Н. Комарової, А. Зінченко, Р. Харта, О. Пометун, Т. Ремех та інших.

Проблема волонтерства широко відображена в науково-педагогічній літературі, зокрема теоретичні аспекти цього питання, практичний досвід організації волонтерських шкіл, реалізація волонтерських програм ЦССМ в різних регіонах висвітлювали І. Зверева, А. Капська, О. Безпалько, С. Толстоухова, О. Яременко, Р. Вайнола, О. Карпенко, Л. Міщик та інші дослідники.

Формуванню молодіжної політики, участі у суспільних процесах, розвитку громадянського суспільства присвячено праці видатних українських учених М. Головатого, В. Головенька, В. Куліка, М. Перепелиці та інших.

Науковці також намагаються з'ясувати не лише поняття «участь», а й її рівні. З усіх спроб визначити поняття «участь»

на рівні громади найбільш повною є восьмисходинова послідовність громадської участі, яка була запропонована Р. Арнштейном.

Поняття «участь» Р. Харт теж розглядає за схемою «сходинок участі». Роджерс Харт пропонує вісім рівнів участі дітей: маніпулювання; декорування; токенізм (символічний захід); призначення дорослими та інформування; консультування та інформування; рішення, що приймаються з ініціативи дорослих разом із дітьми; рішення, що приймаються з ініціативи дітей під управлінням дорослих; рішення, які приймаються з ініціативи дітей разом із дорослими [5].

Дуже часто поняття «участь молоді» використовуються державними органами влади, щоб визначити та дослідити рівень активності та участі молодих людей у шкільному житті, спортивних, державних, громадських організаціях, волонтерській діяльності тощо.

Мета статті полягає у розкритті розвитку молодіжної участі у волонтерській діяльності.

На Десятій конференції Конгресу місцевих та регіональних влад Європи (2003) було ухвалено нову редакцію Європейської Хартії участі молоді у муніципальному та регіональному житті. У новому розділі «Механізми участі молоді» визначено, що для досягнення реальної участі молоді у місцевому та регіональному житті потрібно розвивати такі механізми, як освіта з питань участі, інформування молодих громадян, запровадження інформаційних та комунікаційних технологій, просування молодіжних засобів інформації, підтримка молодіжних організацій та різноманітних ініціатив, залучення молоді до діяльності громадських організацій, волонтерського руху.

Активізація волонтерського руху — нині світова тенденція. Так, наприклад, у Франції до волонтерської діяльності залучено 19% населення, у Німеччині — 34%, у США — майже 56%, в Японії — 26%. Такі процеси стали актуальними і важливими з низки причин. По-перше, як свідчить багаторічний досвід використання праці волонтерів, це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо. По-друге, волонтерство приносить у соціальну сферу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Завдяки йому безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє

вирішення. По-третє, волонтерство — це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може покращити якість життя. По-четверте, це механізм, використовуючи який, люди прямо адресують свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити [6, с. 77].

На сьогодні волонтери працюють у технічній, економічній, соціальних сферах. Серед них — добровольці ООН, міжнародні та національні волонтери, волонтери он-лайн. Велику когорту становлять волонтери Корпусу миру США, які працюють за такими основними напрямками: викладання англійської мови, бізнес, освіта та екологія.

В Україні волонтерський рух почав активно розвиватися на початку 90-х роках ХХ століття зі створення служби під назвою «Телефон Довіри». Зокрема, у 1991-1992 роках у зв'язку з розвитком соціально-педагогічної роботи, загостренням соціальних проблем та відсутністю досконалої системи надання соціальних послуг вразливим верствам населення все активніше почали говорити про важливість волонтерства у суспільстві.

Сьогодні велика увага держави спрямована на: проведення заходів національного значення щодо популяризації волонтерського руху, визнання праці та суспільних досягнень волонтерів, проведення щорічного конкурсу «Волонтер року»; соціальної допомоги, соціальної підтримки, соціальної реабілітації, соціальної профілактики, охорони здоров'я, охорони навколишнього природного середовища, збереження культурної спадщини.

Реалізація вищезазначеного сприяла розвитку волонтерського руху, доступності волонтерства для кожного громадянина держави незалежно від віку, статі, релігійних та політичних переконань, забезпеченню прозорості та розширенню напрямів волонтерської діяльності в державних, громадських та релігійних організаціях. Разом із тим молоді люди мають ще більше можливостей для реалізації власних соціальних ініціатив, які не лише сприяють популяризації волонтерства та зростанню соціальної активності, а й покращують якість життя членів місцевих громад.

Наразі в Україні функціонує ряд недержавних організацій, які активізують громадську діяльність шляхом розвитку волонтерського руху, спрямованого на якнайширше залучення населення до суспільно корисної роботи на добровільних засадах у благодійних, громадських та державних організаціях: Всеукраїнська молодіжна організація «Соціальна ініціати-

ва», Всеукраїнська асоціація молодіжного співробітництва «Альтернатива-В», Український форум благодійників тощо. Майже при кожному вищому навчальному закладі створені та функціонують студентські волонтерські групи. Зазвичай, волонтерські програми включені до планів виховної роботи в закладах освіти, а також використовуються під час організації виробничих практик.

З метою виявлення реального стану молодіжної участі ми провели дослідження серед студентської молоді, яка бере участь у волонтерській діяльності на базі Центру волонтерів «Довіра» Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

У процесі дослідження з'ясовано, що студенти долучаються до різноманітних акцій («Серце до серця», «З теплом до дитини», «Велопробіг заради життя», «Миколай про тебе не забуде»), просвітницької діяльності за методом «рівний-рівному», беруть активну участь у конференціях, форумах, семінарах, волонтерських студіях, відвідують Школу волонтерів тощо.

Волонтери дуже тісно співпрацюють із державними та недержавними організаціями (Червоним Хрестом, Міським центром соціальних служб для сім'ї дітей та молоді, «Інво-волинь», «Стимул», «Переображення» та ін.). У процесі такої співпраці студенти мають можливість досягнути значущість їхньої діяльності й віднайти справу у волонтерській діяльності до душі.

У рамках реалізації спільного проекту «Твоя обізнаність — твоя безпека!» та під час впровадження Міжнародної програми «Залучення молоді до запобігання торгівлі людьми в Україні» студенти-волонтери взяли участь у тренінгу щодо протидії торгівлі людьми разом із тренерами Молодіжної громадської організації «Волонтерський клуб м. Луцька». Мета тренінгу полягала в ознайомленні волонтерів із Законом України «Про протидію торгівлі людьми» (зі змінами і доповненнями від 16.05.2013) та особливостями протидії торгівлі людьми. Після набуття знань студенти здійснювали просвітницьку діяльність серед учнівської та студентської молоді.

Нами також виявлено, що:

- молодь позитивно ставиться до суспільно активних молодих людей;
- волонтерська діяльність сприяє формуванню загально-людських цінностей, світогляду справжнього громадянина, що є важливим у процесі прийняття рішень.

Водночас варто відмітити, що особисті інтереси молоді переважають над суспільними, оскільки основна мета їхнього життя: створити гарну сім'ю (93,3%), виховати дітей (63,3%), побувати в різних країнах світу (60%), жити не гірше за інших (56,6%), зробити кар'єру (50%), отримувати задоволення від їжі, сексу тощо (26,6%) і лише 13,3% опитаних прагнуть зробити щось важливе для своєї країни.

Сьогодні нові суспільні відносини утверджуються в складних соціально-економічних, політичних реаліях. І це негативно позначається на настроях молодих людей, формуванні їхніх цінностей стосовно участі у суспільному житті, визначення свого місця у системі суспільних перетворень. Значна частина молоді не задоволена своїм становищем у суспільстві. Існують також значні відмінності в уявленнях студентської молоді стосовно того, яким шляхом потрібно йти, щоб досягнути високого соціального становища в нашій країні.

Зокрема, студенти відмітили, що для досягнення високого соціального становища найважливіше мати міцне здоров'я — 90%, хорошу освіту — 83,3%, високий інтелект, чесність і принципиовість — 76,6%, вихованість, хороші манери, готовність допомогти іншому — 63,3%, уміння переконувати, красномовство — 50%, впливових родичів — 48%, заможних батьків — 40%, походити із сім'ї з високим соціальним становищем — 39%, привабливу зовнішність — 33,3%.

Значна частина молодих людей зазначила, що не знайшла місця для самореалізації, адже 42% опитаних — перебувають у пошуку позитивних змін у своєму житті, 30% активно включилися у суспільне життя, 23% не замислювалися над цим, а 7% очікують пасивно.

Студенти найчастіше беруть участь у різноманітних акціях та тренінгах (83,3%), концертах (56,6%), конференціях, семінарах, форумах (33,3%), написанні проектів (12%). Однак є велике бажання розробляти масові заходи, проекти з подальшою їх реалізацією.

У результаті дослідження ми прийшли до висновку, що з метою розвитку молодіжної участі у волонтерській діяльності потрібно більше уваги приділити розробленню та реалізації різноманітних проектів, що забезпечить участь на найвищому рівні сходинок, визначеним Р. Хартом. Відповідно, коли молодь бере участь у розробленні й реалізації проектів та програм, вона по праву вважає себе їх співавторами. Це відчуття

причетності, своєю чергою, породжує відповідальність і бажання виконати роботу на високому рівні.

В основу проектного навчання закладено співробітництво і продуктивне спілкування молодих людей, спрямоване на спільне розв'язання проблем, формування здібностей виділяти важливе, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, критично міркувати, досягати значущих результатів.

Під час виконання проекту волонтер отримує:

- задоволення результатами своєї роботи, визнання своєї діяльності колегами та входження в колектив професіоналів;
- вдячність людей, почуття необхідності та можливість змінити щось на краще;
- позитивні емоції;
- нові знайомства та нових друзів;
- новий досвід, нові навички;
- можливості реалізації творчого підходу до виконання роботи;
- саморозвиток, самореалізацію, самоорієнтацію, самоосвіту та самовиховання тощо.

Молодіжна участь — це і показник активної громадянської позиції молодих людей, і своєрідний показник розвитку особистості.

Наше дослідження не охоплює всього спектру питань, пов'язаних із цією важливою проблематикою. Подальшого дослідження потребує розкриття умов розвитку молодіжної участі.

Література

1. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : декларація [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. — Назва з екрана.
2. Рекомендація 128 о пересмотренной Европейской хартии об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровне [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://wcd.coe.int/ViewDoc>. — Название с экрана.
3. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>. — Назва з екрана.
4. Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри : щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками

2011 р.) / Міністерство освіти і науки молоді та спорту України. — К., 2012. — 222 с.

5. Капська А. Й. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / А. Й. Капська. — Київ, 2001.
6. Лактіонова Г. М. Участь дітей у процесі прийняття рішень: сучасні підходи та стратегії / Г. М. Лактіонова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. — Київ — Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. — С. 324-329.
7. Участие детей и молодежи в процессах принятия решений // А. Купцова, Е. Сакович, Т. Кондрашевская, Л. Логгинова, С. Мирук. — К. : ИМГ АртБат, Такі справи, 2002. — 112 с.

В статтє раскрыто значеніє молодежного участия во всех сферах жизнедеятельности общества, рассмотрено понятие «участие» и его уровни. Авторами доказано, что волонтерская деятельность является составляющей молодежного участия. На основе исследования реального состояния молодежного участия в волонтерской деятельности рекомендовано больше внимания уделять разработке и реализации различных проектов.

Ключевые слова: участие, молодежное участие, волонтерская деятельность, развитие молодежного участия.

N. I. Korpach, S. P. Oleshak

Features of the Development of Youth Participation in Volunteer Activities

Lesia Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine).

The article reveals the importance of youth participation in all spheres of society, defines the concept «participation» and its level. The authors have shown that volunteering is a part of youth participation, youth activities as volunteer groups, regardless of the type of organization in which they operate. Volunteering is present in awareness raising, prevention, rehabilitation, recreational, social advertising, social, security protection and fundraising areas. Popular is also such directions: health, preservation of historical and cultural heritage and the environment.

The participation of young people in volunteer movement allows them through charitable activities make a personal contribution to solving social problems, self-realization, by initiating projects and programs that are socially useful.

To encourage youth participation in volunteer activities, it is recommended to focus more on writing and implementation of various projects.

Keywords: participation, youth involvement, volunteer activities, development of youth participation.

References

1. Pro zahalni zasady derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini [On General Principles of State Youth Politics in Ukraine] (Declaration). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Rekomendatsiia 128 o peresmotrennoi Evropeiskoi khartii ob uchastii molodezhy v obshchestvennoi zhyzni na mestnom i regionalnom urovne [Recommendation 128 on revision of the European Charter on youth participation

- in society life at local and regional levels]. Retrieved from: <https://wcd.coe.snt/ViewDoc>.
3. Stratehiia rozvytku derzhavnoi molodizhnoi polityky na period do 2020 roku [The strategy of development of state youth policy till 2020]. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>.
 4. Ministerstvo osvity i nauky molodi ta sportu Ukrainy. (2012). Uchast molodi v suspilnomu zhytti: dosvid, mozhlyvosti, bariery [Participation of youth in social life: experience, possibilities, barriers]. K.
 5. Kapska, A.Y. (2001). Tekhnolohizatsiia volonterskoï roboty v suchasnykh umovakh [Technologization of volunteer work in modern conditions]. Kyiv.
 6. Laktionova, H.M. (2004). Uchast ditei u protsesi pryiniattia rishen: suchasni pidkhody ta stratehii [Participation of children in decision-making: modern approaches and strategies]. In Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi (pp. 324-329). Kyiv – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU.
 7. Kuptsova, A., Sakovych, E., Kondrashevskaiia, T., Logginova, L. & Myruk, S. (2002). Uchastiie ditei i molodezhy v protsessakh priniattia reshenii [Participation of children and youth in decision-making]. Kyiv: YMH ArtBat, Taki spravy.